

Arbetsskadeförsäkringen – goda intentioner som ej kunnat realiseras

Per Bjurulf

Administrationskostnaderna beträffande den nya arbetsskadeförsäkringen synes ha blivit mångdubbelt högre än förväntat. Beslutsproceduren leder till avslag i majoriteten av de nya arbetssjukdomsgrupperna. De långa väntetiderna som många patienter utsätts för har ofta skadlig effekt och motverkar rehabiliteringsmöjligheterna, framhåller professor Per Bjurulf, överläkare vid Socialmedicinska kliniken, Regionsjukhuset i Linköping, samt förtroendeläkare vid Östergötlands Allmänna Försäkringskassa.

I föregående artikel har Ulf Gabrielli redovisat grunderna för arbetsskadeförsäkringen. Jag skall här ge några kompletteringar beträffande de svårigheter, som uppstått vid den praktiska tillämpningen av lagen.

Avgränsningssvårigheter

Särskilda problem har uppstått beträffande de tre nya områdena rygg, psykosomatiska och psykiatriska sjukdomstillstånd.

Beträffande rygg anfördes i utredningen smärttillstånd i nacke och rygg är vanligt förekommande inom arbetslivet och kan medföra

.....

Särskilda problem har uppstått beträffande de tre nya områdena; rygg, psykosomatiska och psykiatriska sjukdomstillstånd

.....

nedsättning av arbetsförmågan. Orsaken till dessa "nedslitna ryggar" är ofta degenerativa förändringar i kotornas benskivsubstans, kotmellanskivor och ryggradens leder. Sådana ryggar förekommer i ungefär lika stor utsträckning hos personer med tungt arbete som hos personer med fysiskt lätta arbetsuppgifter. Dessa förändringar anses på vetenskapens nuvarande ståndpunkt inte vara i och för sig arbetsbetingade. Arbete, i synnerhet tungt sådant, kan däremot utlösa eller förvärra sjukdomsbesvären hos en på grund av sådana förändringar försvagad rygg.

Beträffande de psykosomatiska sjukdomarna anfördes

i vissa fall torde psykiska påfrestningar på arbetsplatsen kunna resultera i t.ex. magsår, astma eller högt blodtryck, s.k. psykosomatiska sjukdomar. I regel är påfrestningarna i arbetssituationen dock en bland flera samverkande faktorer och det kan vara svårt, ibland omöjligt, att avgöra den relativa betydelsen av arbetsförhållandena för sjukdomstillståndets uppkomst i relation till andra påfrestningar och individuell känslighet. Kommittén anser dock att möjligheter bör finnas att inom arbetsskadeförsäkringen pröva i vad mån i arbetslivet förekommande påfrestningar har medfört psykisk ohälsa eller psykosomatiska sjukdomar.

Man torde få förutsätta att ifrågasatt samband mellan sådana sjukdomstillstånd och arbete kan komma att kräva ingående utredningar och undersökningar av psykiatrisk expertis.

Dessa tillstånd är vanligt förekommande som

Tabell 1. Procentuella frekvensen sjukskrivningsdagar resp förtidspensionerade i de aktuella grupperna av sjukdomstillstånd

	% av totala sjukskrivningstiden	% av antal förtidspensionerade
ryggar och leder	15	25
psykosomatiska tillstånd gastrit – ulcus, hyper- toni, asthma bronchiale	12 ?	5–7 ?
psykiatrisk sjukdom	9	24

sjukskrivnings- och som förtidspensioneringsorsak, se tabell 1.

Vid sambandsbedömningen är man inte särskilt hjälpt av att tillämpa de två stegen i bedömningskedjan enligt förarbete och proposition. De flesta med dessa sjukdomstillstånd kan hänvisa till tunga arbetsmoment respektive psykiskt påfrestande inslag i arbetet. I andra bedömningssteget skall man avgöra om den angivna faktorn i arbetsmiljön verkligen varit orsak till det aktuella sjukdomstillståndet. Det torde vara synnerligen svårt att ur medicinsk synpunkt objektivisera patientens uppgifter att det uppgivna tunga arbetsmomentet respektive psykiska påfrestningen verkligen haft betydelse i ett multifaktoriellt skeende.

Utfallet av prövningen på delegationsnivå

Förarbetena liksom lagtexten förefaller förespråka en liberal tolkning av arbetsskadebegreppet. Mot denna bakgrund är det anmärkningsvärt många avslag. I den stora gruppen rygg- och ledbesvär har 66 % fått avslag. I gruppen psykosomatiska sjukdomar har så gott som samtliga avslagits. I gruppen psykiatriska sjukdomar har ca 80 % avslagits.

De flesta med dessa sjukdomstillstånd kan hänvisa till tunga arbetsmoment respektive psykiskt påfrestande inslag i arbetet

I gruppen psykosomatiska sjukdomar har så gott som samtliga avslagits

Allt fler väntande på beslut beträffande arbetsskada

I propositionen om arbetsskadeförsäkringen avvisades farhågorna beträffande tolkningsproblem. "Tämligen snart uppkommer i praxis en mängd typfall som ger stadga åt tolkningen". Detta har dock ej skett. Fortfarande efter 2,5 års tillämpning har endast ett fåtal fall avgjorts i högre instanser. De hittills avgjorda ärendena när det gäller de nya arbetssjukdomsområdena har ofta varit motstridande och svåra att dra slutsatser av.

Antalet som väntar på beslut på delegationsnivå har allt sedan starten 1.7.1977 successivt ökat. Den 31.12.1979 var balansen drygt 16 000 individer varav 11 000 med arbetssjukdom. Fler än 1 000 individer har väntat i över 1 år på besked.

Stark tillväxt av utredningspersonal

I utredningen angavs följande:

"För försäkringskassans del torde decentraliseringen få marginella konsekvenser i frågan om antalet befattningshavare. Enligt en av RFV:s tillsynsavdelning gjord uppskattning kan det sammanlagda behovet av personalförstärkning hos kassorna beräknas till ett 30-tal årsarbetare. För en medelstor kassa skulle detta innebära mindre än 1 årsarbetare. Även om reformen sålunda från kvantitativ synpunkt inte medför behov av något nämnvärt arbetskraftstillskott får kommittén understryka vikten av att försäkringskassorna utrustas med kvalificerade handläggare av arbetsskadeärendena."

Det har emellertid visat sig att de som sysslar med arbetsskadeförsäkringen har ökat starkt inom försäkringskassornas utredningsavdelning.

Vid årsskiftet 1979–80 fanns inom utredningsavdelningen på en medelstor kassa 35 anställda. Av

I gruppen psykiatriska sjukdomar har ca 80 % avslagits

De hittills avgjorda ärendena när det gäller de nya arbetssjukdomsområdena har ofta varit motstridande och svåra att dra slutsatser av

dessas uppskattades att 55–60 % sysslade med arbetsskadeförsäkringen.

Sammanfattning

Nya arbetsskadeförsäkringen förefaller liberal i sin skrivning men har tolkats restriktivt särskilt när det

gäller de nyttillkomna sjukdomsgrupperna. Det är ytterligt tveksamt om man i många fall har möjligheter ens efter omfattande kvalificerad medicinsk och arbetsmedicinsk utredning att kunna ge svar på om arbetsskadelagen kan tillämpas i det enskilda fallet. Administrationskostnaderna synes ha blivit mångdubbelt högre än förväntat och beslutsproceduren leder till avslag i majoriteten av de nya arbetssjukdomsgrupperna. De långa väntetiderna som många patienter utsätts för har ofta skadlig effekt och motverkar rehabiliteringsmöjligheterna.

Vi ber att få påminna våra läsare om prenumeration för det nya året 1981

Prenumerationspris:

Helår kr 90:–

För studerande helår kr 50:–

Kollektivprenumeration kr 80:–

(minst 25 ex pren direkt hos redaktionen)

Socialmedicinsk tidskrift

Postadress: 172 83 Sundbyberg

tel 08/98 40 44, 87 34 91, Postgiro 1179-1